

13. Tétel – Mondattan Az egyszerű mondat részei (Szóbeli érettségi – nyelvtan)

1. Állítmány (Á)

Minden teljes magyar mondatban van állítmány; fő mondatrész.

Kérdőszava: **Mit állítok?**

jelölése: _____

fajtái:

- igei Á: Peti tanul.
- névszói Á: Peti katona.
- igei-névszói Á: Peti katona volt.

2. Alany (A)

Az állítmánnyal egyenrangú fő mondatrész.

Kérdőszava: **Ki? Mi? Kik? Mik?**

Jelölése: _____

fajtái:

- határozott A: Szilvi kitakarított.
- rejtett A: Amikor nem szerepel az alany külön szóval a mondatban, csak az ige ragozásában. pl.: Tegnap érkeztem meg. (én)
Vannak alanytalan mondatok: pl Villámlik. Havazik. stb.

3. Tárgy (T)

Az a mondatrész, melyre a cselekvés irányul, vagy mely a cselekvés eredményeként létrejön.

Kérdőszava: **Mit? Kit? Miket? Kiket?**

Jelölése: _ _ _ _ _

pl.: Kérek egy kiflit.

Szeretek enni. (*Mit szeretek?*)

4. Jelző

Jelölése:

Fajtái:

- **Minőségjelző:** (J_{mi})
Kérdőszava: **Milyen? Melyik?**
Piros cipőben jöttem.
Abban a házban lakom.
- **Mennyiségjelző:** (J_{me})
Kérdőszava: **Mennyi? Hány?**
Három kutyát láttam.
- **Birtokos jelző:** (J_b)
Kérdőszava: **Kinek a...? Minek a...?**
Apá könyvét olvasom.

Ágrajz készítés:

- Az Alany és az Állítmány mindig egy szinten, egymás mellett helyezkednek el.
- Az egyes mondatrészeket mindig abból a mondatrészből húzzuk le, amivel rákérdeztünk.
- A mondatrészek is egy szinten helyezkednek el.

Pl. Kati kutyája tegnap kicsit megrágta a fekete cipőmet.

J_b A H_{idő} H_{fok-m.} Á J_{mi} T

Egervár ostroma régen volt.

- (Értelmező jelző: J_é
A jelzett szó és a jelző helyet cserél.
Mátyás, az igazságos.
Vettem csizmát, pirosat.)

5. Határozó (H)

Jelölése: _____

Fajtái:

- **Időhatározó**
Kérdőszava: **Mikor? Mettől? Meddig?**
Pl. Tegnap találkoztunk.
- **Helyhatározó**
Kérdőszava: **Hol? Honnan? Hova?**
Pl. Iskolába megyek.
- **Társhatározó**
Kérdőszava: **Kivel?**
Pl. Annával ebédelek.
- **Eszközhatározó**
Kérdőszava: **Mivel?**
Pl. Ollóval vág.
- **Okhatározó**
Kérdőszava: **Miért? Mi miatt? Mi okból?**
Pl. Bosszúból ölte meg. Anyá miatt késtem.
- **Célhatározó**
Kérdőszava: **Miért? Mi célból?**
Pl. Kenyérért megyek.
- **Részeshatározó**
Kérdőszava: **Kinek? Kinek a részére?**
Pl. Szilvinek vettem a virágot.
- **Módhatározó**
Kérdőszava: **Hogyan? Mi módon?**
Pl. Szépen énekel. (A módhatározó mindig a cselekvésre utal – az éneklés szép, nem aki énekel.)
- **Állapothatározó**
Kérdőszava: **Hogyan? Milyen állapotban?**
Pl. Kata fáradtan áll. (Az állapothatározó mindig a cselekvőre utal. Kata a fáadt, nem az állás.)
- **Fok-mérték határozó**
Kérdőszava: **Mennyire?**
Pl. Nagyon álmos vagyok.

